

1. Algemeen: proces en scope van de update van de energiewet

Datum: 4-12-2024

Als de nieuwe energiewet per 1-7-2025 van kracht wordt, dan is dat 6 jaar nadat het clean energy pakket van kracht werd, en 4,5 jaar te laat conform EU-afspraken over implementatie. Inmiddels wordt, na de besluitvorming dit voorjaar over het EMD-pakket in Brussel, duidelijk dat het tempo waarmee in Europa wetgeving wordt ontwikkeld, 2x zo hoog ligt als in Den Haag. We blijven dus achter de feiten aanlopen, en naar de toekomst steeds meer (wat een gemiste kans is omdat we ook sturend kunnen zijn richting EU-wetgeving: er gebeuren namelijk ook goede zaken in Nederland die de EU-commissie waarneemt en zou kunnen hergebruiken). Van belang is dus dat het wetgevingsproces veel meer "agile" wordt.

Daarom wordt het ministerie van KGG dringend geadviseerd een proces te gaan volgen waarin standaard jaarlijks een update van energie wetgeving gaat plaatsvinden, waarin naast transpositie van Europese wetgeving, ook nationaal ontwikkeld beleid in wetgeving kan worden omgezet. Hierdoor wordt dit proces ook veel beter planbaar en efficiënter voor alle partijen die er aan bijdragen, wat de kwaliteit ten goede zal komen.

Deze reactie anticipeert daar op. In onderstaand hoofdstuk 2 wordt een reactie gegeven op de wijzigingen die het ministerie van KGG voorstelt als gevolg van de EMD implementatie, terwijl in hoofdstuk 3 nationale thema's worden geadresseerd waarvoor het voor 2025 van belang is dat de eerste contouren van beleid daaromtrent nu al in eerste wetgeving worden vertaald. Alleen zo maken we enig tempo en wordt regie over de energie transitie behouden.

2. Reactie op de voorgestelde wijzigingen als gevolg van de EMD implementatie

Energie belasting

De energiebelasting is destijds ingevoerd om het energieverbruik te verduurzamen, het gebruik van alternatieve energiebronnen te bevorderen, de CO₂-uitstoot te verlagen, en de inkomsten van de overheid te ondersteunen.

Stimuleren van het gebruik van duurzaam opgewekte van energie valt daar onder, dus is het de vraag of met het heffen van Energie Belasting op duurzaam opgewekte én gedeelde energie we hiermee niet in de situatie terechtkomen waarbij het toepassen van de heffing strijdig is met het doel van de heffing; Immers de wet schrijft al voor dat alleen duurzame energie mag worden gedeeld. Zo is om die redenen ook in Oostenrijk duurzame en gedeelde energie vrij van belasting.

Mochten de huidige inkomsten vanuit de Energie Belasting vereist zijn om de financiën van de overheid in algemene zin op orde te houden, dan wordt voorgesteld dit op een andere wijze te regelen en niet vanuit belasting op duurzaam opgewekte energie.

Het niet heffen van Energie Belasting op gedeelde duurzame energie voorkomt daarmee ook dat energie leveranciers kosten moeten gaan maken, sec als incasso bureau voor de overheid, en als gevolg daarvan deze zullen doorberekenen aan de energie ontvanger. Hierdoor weerhouden zij weliswaar consumenten niet van het deelnemen aan energie delen maar maken zij het wel onaantrekkelijk om aan energie delen mee te doen .

Redelijke kosten

Artikel 2.30b in het wijzigingsvoorstel beschrijft als algemene bepaling voor marktdeelnemers:

- 1. Een marktdeelnemer kan redelijke kosten in rekening brengen bij een actieve afnemer waarmee hij een leveringsovereenkomst heeft ter dekking van de kosten die hij maakt als gevolg van het delen van energie door die actieve afnemer.*
- 2. Een leverancier die een leveringsovereenkomst of leveringsovereenkomst inzake peer-to-peer-handel heeft met een actieve afnemer, weerhoudt die actieve afnemer er niet van een overeenkomst inzake energiedelen te sluiten.*

In Artikel 2.5 (voorwaarden voor leveranciers) lezen wij:

Een prijs is niet redelijk indien die prijs:

- a. onevenredig hoog is gezien de kosten van de leverancier, en*
- b. niet concurrerend is*

De vraag is derhalve wat redelijke kosten zijn.

Als we ervan uitgaan dat alle prijzen die hoger zijn dan de laagste prijs, niet concurrerend zijn, betekent dit dat we uitgaan van de laagste prijs, waarbij dan de vraag beantwoord dient te worden of die niet te hoog is t.o.v. de kosten die gemaakt worden om energie delen te faciliteren. Die vereist in ieder geval kostentransparantie voor ACM anders is die analyse niet de maken.

In deze reactie gaan we uit van 3 potentiële extra kosten posten a.g.v. energie delen, voor leveranciers

1. Kosten als gevolg van aanpassingen t.b.v. belasting inning
2. Kosten als gevolg van hogere balancering en profiel kosten
3. Kosten als gevolg van overige aanpassingen (bv in IT systemen)

Ad 1. Kosten als gevolg van aanpassingen t.b.v. belasting inning kunnen worden gereduceerd tot nul (zie argumentatie hierboven). Indien het ministerie desondanks voornemens is om toch Energie Belasting te gaan heffen op alle duurzame en gedeelde energie, wordt dringend geadviseerd de plicht om belasting af te dragen neer te leggen bij de Energy Sharing Organizer (ESO). Hierdoor ontstaat transparantie en wordt energie delen veel minder afhankelijk van bestaande marktpartijen die energie leveren; dit laatste is daarmee ook beter in lijn met de strategie van de EU commissie die voornemens is om energie delen maximaal onafhankelijk te maken van de bestaande markt partijen.

Ad. 2

In Nederland zijn sinds medio 2024 (bron CBS) circa 3 miljoen KV aansluitingen instaat om energie op te wekken, op een totaal van circa 8,6 Mio aansluitingen (ca 35%).

In de bestaande situatie houden leveranciers in hun nominatie en inkoop daar vandaag de dag al rekening mee (wat we daarmee als baseline kosten niveau kunnen definiëren); hun systemen zijn daar op ingericht, rekening houdend met het profiel van de aansluitingen. Zij worden daarbij ondersteund door informatie vanuit het centrale aansluitregister CAR van de netbeheerders.

Energie delen verandert daarin niets. Stel dat, wanneer de 3 Mio aansluitingen hun energie (deels) gaan delen met nog eens 4 Mio aansluitingen die vandaag de dag geen duurzame energie opwekken, dan ontstaat een situatie die vergelijkbaar is met wanneer 7 Mio aansluitingen energie zelf gaan opwekken: 3 Mio aansluitingen die niet meer, of minder, terugleveren aan hun leverancier omdat zij energie delen met energie ontvangers, en 4 Mio aansluitingen die minder gaan afnemen omdat zij gedeelde energie consumeren en soms virtueel zullen terug leveren, als ware het of zij zelf zonnepanelen hebben.

Doordat energie leveranciers informatie van de netbeheerders ontvangen welke aansluitingen duurzame energie opwekken (huidige situatie) en welke aansluitingen mee doen met energie delen en wat de statische verdeelsleutels daarbij zijn (in de in het voorstel beschreven toekomstige situatie) zijn zij instaat goede voorspellingen te blijven maken voor hun nominatie en inkoop van energie. Extra onbalans kosten (op systeem niveau veroorzaakt energie delen sowieso geen onbalans) en profileringskosten, die sec zijn toe te wijzen aan energie delen, zijn er dus niet.

Ad 3. Mocht er sprake zijn van andere kosten specifiek als gevolg energie delen, dan zouden die niet specifiek aan de aansluitingen die deelnemen aan energie delen moeten worden toegerekend, maar aan alle aansluitingen; enerzijds omdat dit in de praktijk sowieso het zal gaan plaatsvinden bij een te verwachten snelle toename van deelnemers aan energie delen (gestimuleerd door 700 energie gemeenschappen die sociaal en inclusief hoog in het vaandel hebben staan), anderzijds omdat het ongewenst is dat de kosten van reguliere levering van energie, en die vandaag de dag onvoldoende transparant zijn, afgewenteld zouden kunnen worden op de deelnemers aan energie delen en waardoor geen eerlijk speelveld zou ontstaan.

Samenvattend kan worden gesteld dat het van belang is dat het ministerie KGG boven genoemde 2 knelpunten adequaat gaat adresseren in de wijziging van de energiewet, waarmee zij tegelijkertijd invulling geeft aan het écht faciliteren en mogelijk maken van energie delen, zoals EU regelgeving dat vereist.

3. Aanvullende voorstellen voor de update van de Energiewet

Geadviseerd wordt om met betrekking tot de hieronder benoemde thema's, wijzigingen in of aanvullingen in de komende update van de energie wet door te voeren.

Netkosten en Netkosten tarifiering

Inmiddels begint duidelijk te worden dat de kosten voor de elektriciteit infrastructuur de komende decennia fors zullen stijgen. Naast bouwen-bouwen-bouwen bepleiten de netbeheerders ook slim en netbewust gebruik van de infrastructuur. Recentelijk hebben zij een rapport gepubliceerd met een eerste verkenning naar een andere methodiek van het tarifieren van netkosten (Berenschot rapport) voor kleingebruikers. Daarnaast heeft FME recentelijk gepleit voor lagere transportkosten voor de industrie wil die in Europees perspectief nog concurrerend kunnen blijven (Aurora rapport).

Deze ontwikkelingen geven aanleiding om in de komende update van de energie wet hier al aandacht aan te besteden: de huidige meest recente inschatting van de netbeheerders m.b.t. voorziene investering in net infrastructuur de komende 20 jaar bedraagt ca 220 Miljard Euro, waarbij eventuele inpassing van 4 kerncentrales in de transport infrastructuur nog niet is meegenomen (antwoord op een vraag hierover aan het ministerie van KGG tijdens de recente conferentie van de Top Sector Energie In Hilversum). Voorkomen dient te worden dat het energie systeem voor iedereen onbetaalbaar wordt. Dit is in ieders belang.

Van belang is dat in de komende update van de energie wet door het ministerie KGG hiervoor richting wordt gegeven. Weliswaar ligt de bevoegdheid voor het vast stellen van de hoogte van de net tarieven bij ACM, (uitspraak Europees Hof van Justitie) maar dat geldt niet voor de structuur van de tarief methodiek, die implementatie van overheidsbeleid dient te ondersteunen.

Twee soorten tarief prikkels kunnen worden onderscheiden:

1. Incentives die er op gericht zijn de totale net kosten niet sterker te laten stijgen dan strikt noodzakelijk (iets wat in ieders belang is).
2. Incentives die er op gericht zijn kosten bij de veroorzaker van die kosten neer te leggen (een eerlijker systeem)

Ad.1 Een tarief systeem dat deze doelstelling nastreeft zal, op basis van tijd en volume, pieken in verbruik moeten afvlakken, maar ook minimaal gebruik van net infrastructuur moeten stimuleren (gedifferentieerd naar de HV,MV en LV netvlakken).

Daarvoor dient in het toekomstige tarief systeem de relatie tussen afname en invoeding op netvlak niveau te worden gelegd en gelijktijdigheid tussen afname en invoeding te worden gestimuleerd (in het Berenschot rapport wordt deze optie niet beschouwd). Door deze wijze van lokaal balanceren kunnen aanzienlijke onnodige netinvesteringen op hogere netvlakken worden vermeden. In Oostenrijk is dit inmiddels succesvol geïmplementeerd en ook in Nederland zijn eerste voorbeelden zichtbaar (SchoonSchip in Amsterdam).

De inkomsten van de netbeheerders dienen ter dekking van de kosten van netbeheer. Daarom dienen deze kosten ook per netvlak inzichtelijk te zijn (nettarieven zijn kosten reflectief). Noodzakelijk is dat de meerjaren investerings programma's van de netbeheerders voldoende ver vooruit kijken (>10 jaar) en dat duidelijk wordt hoe deze zich vertalen naar de te verwachte kosten per netvlak, die als basis voor de tarieven gelden.

Transport van energie tussen opwek en gebruik locatie is daarmee dus goedkoper als dit alleen binnen het LV netvlak plaatsvindt als wanneer alle netvlakken nodig zijn voor transport, hetgeen daarmee een belangrijke prikkel is voor slim en netbewust gebruik (zie ook de implementatie in Oostenrijk)

Ad2. Van belang is dat hier keuzes gemaakt gaan worden die de betaalbaarheid voor ieder als individu veilig gaan stellen. Zo mag kosten verlaging voor de industrie, door een andere kosten verdeling toe te passen, dus niet vertaald worden naar een kosten stijging voor individuele burgers.

In de komende update van de energiewet dient bovenstaande als vertrekpunt voor de netbeheerders (capaciteitsplanning) en ACM (tariefcode, tariefvaststelling en toezicht) te worden verankerd. Deze duidelijkheid zal daarmee ook een stimulans geven voor meer flexibiliteit bij afnemers, doordat zij hun lokaal gebruik gaan afstemmen op lokale opwek; iets wat lokaal energie delen verder zal stimuleren.

Leveranciers model

Invoering van facturering gebaseerd op het nieuwe tariefstelsel is een goede aanleiding om de huidige invulling van het leveranciers model te beschouwen en aan te passen. Hierdoor zouden aanzienlijke kosten kunnen worden vermeden. In het proces van facturering van netkosten zijn 3 stappen te herkennen:

- Pre Billing: het verzamelen van meetdata t.b.v. het bepalen van de vordering
- Billing: het daadwerkelijk bepalen van de vordering
- Post Billing: het versturen van de factuur en de borging van inning (incasso proces)

In het huidige leveranciers model wordt de eerste stap uitgevoerd door de netbeheerders, de 2^e en 3^e stap door de leveranciers. De netbeheerders berekenen echter in stap 2 ook de vordering per leverancier middels een (bij EDSN) gecentraliseerde afdrachten applicatie (ADC applicatie); het betreft immers de controle op hun inkomsten stroom.

Geadviseerd wordt in de update van de energie wet de volgende wijzigingen op te nemen:

1. De netbeheerders verantwoordelijk te maken voor het daadwerkelijk bepalen van de vordering incl. BTW. Immers met de implementatie van het nieuwe tariefstelsel zullen zij sowieso hun (bij EDSN) gecentraliseerde afdrachten controle applicatie moeten vervangen, hetgeen daarmee tegelijkertijd de billing applicatie van de netbeheerders kan zijn. Hierdoor wordt één landelijke billing applicatie ontwikkeld bij de partij die daarvoor ook belanghebbend is, in tegenstelling tot de huidige situatie waarin alle (ca 50) leveranciers (niet direct belanghebbend) dat zouden moeten doen. Ook wordt het doorvoeren van tarief

stelsel wijzigingen, die in het nieuwe tariefstelsel zeker nog worden verwacht, landelijk gezien eenvoudiger en van hogere kwaliteit doordat er geen discrepantie kan ontstaan tussen de leveranciers onderling als gevolg van ongelijke wijzigingen in hun factureringssystemen.

2. De leveranciers worden alleen verantwoordelijk voor het incasso proces. Zij nemen de van de netbeheerders elektronisch ontvangen factuur 1 op 1 op in hun factuur en verwijzen bij klantvragen over netkosten door naar de netbeheerder. Leveranciers dragen de ontvangen bedragen 1 op 1 over aan de netbeheerders, incl. BTW. De netbeheerders dragen de BTW af. Indien wordt afgesproken dat het incasso risico bij de leveranciers blijft dan rekenen deze daarvoor een, aparte, beperkte opslag (aan de consument of af te dragen door de netbeheerders), welke vervalt indien afgesproken wordt dat het incasso risico door de netbeheerder wordt genomen.

Ter inspiratie wordt ook hier verwezen naar de implementatie in Oostenrijk, waarbij de klant overigens de keuze heeft tussen één integrale factuur van de leverancier (80%) of een aparte factuur van de netbeheerder (20%).

Toegang tot de balancerings markt

Congestie management en balanceren zullen de komende jaren veel aandacht vragen om enerzijds fysieke overbelasting van netten en lange wachtlijsten van transport aanvragen tegen te gaan, anderzijds om de betrouwbaarheid en leveringszekerheid van het elektriciteitssysteem te blijven waarborgen.

De afgelopen jaren hebben de gezamenlijke netbeheerders in goede onderlinge samenwerking (RNBs en Tennet) congestie management zodanig ingericht dat congestie management acties niet tot onbalans leiden. Afspraken om te voorkomen dat balancerings acties van Tennet congestie in distributienetten veroorzaakt zijn echter nog niet gemaakt en wel dringend nodig.

Bij een frequentie van >50Hz: is meer belasting (risico op congestie) of minder productie nodig.
Bij een frequentie van <50Hz: is meer productie (risico op congestie) of minder belasting nodig.

Van belang is dat de regionale netbeheerders op basis van de transport prognoses van marktpartijen, hun historische data, en de weersverwachting, in staat zijn om voor de komende 24 uur, per kwartier, te bepalen waar in hun netten, en wanneer, er sprake zal kunnen zijn van fysieke congestie en dit ook pro actief naar de markt communiceren. (n.b. fysieke congestie is iets anders als wat de rode kaarten van de netbeheerders aangeven; de rode kaarten geven het gebrek aan net capaciteit weer zonder indicatie wanneer en op welk netvlak).

De update van de energiewet dient deze informatie verstrekking van netbeheerders aan de markt te vereisen, als ook dat marktpartijen vanuit gebieden en tijdvakken waarover de netbeheerders in "day ahead" communiceerden dat fysieke congestie wordt verwacht, geen opwaartse biedingen t.b.v. balancering mogen doen (uit te werken in de netwerk code en door ACM vast te stellen).

Integratie Elektriciteit, Warmte en Koude

Duidelijk wordt dat willen we toe naar een duurzaam energiesysteem, dat ook betaalbaar blijft, aandacht voor de integratie van Elektriciteit met Warmte & Koude nodig is. In de huidige wetgeving is dat nog niet het geval (Energiewet naast de WCW wet). Daarnaast bevat de WCW geen paragraaf over hoe met data dient te worden omgegaan.

In de update van de energie wet zou een statement kunnen worden opgenomen dat de paragraaf over de Gegevens Uitwisselings Entiteit (GUE) ook van toepassing zal zijn op data uitwisseling gerelateerd data van warmte netten. Dit zal sterk bijdragen aan de het ontwikkelen van een integrale benadering over Elektriciteit, Warmte en Koude en daarmee aan een betaalbaar energie systeem.

Prioritering op uitgifte netcapaciteit op HS net

Het afgelopen jaar is gebleken dat bij prioritering van levering van netcapaciteit op het hoogspanningsnet, Tennet daar zelfstandig en alleen in kan beslissen. Tennet heeft daarbij ruimte gereserveerd voor balancering, internationale afspraken, bestaande afspraken en nieuwe verzoeken om transport capaciteit van partijen die direct op het HS net van Tennet worden aangesloten. De daarna nog resterende capaciteit is beschikbaar voor transport behoeften van aanvragers die aangesloten zijn op de distributie netten. Hiermee dreigden alle initiatieven van bedrijven en Energy Hubs in het land om flexibiliteit te creëren middels peakshaving te worden geblokkeerd. Sindsdien is hier overleg over tussen Tennet en de regionale netbeheerders, echter de uitkomst van die gesprekken is niet bekend.

Ofschoon in het kader van leveringszekerheid niet getornd moet worden aan voldoende ruimte voor balancering en het nakomen van internationale afspraken, is het van belang dat er een meer integrale en gebalanceerde prioritering gaat plaats vinden, zodat niet alle initiatieven van bedrijven om te komen tot Energy Hubs achterin in de wachtrij worden opgenomen. Daarnaast moet duidelijk worden binnen welke profielen op de koppelvlakken van de distributienetten met het transportnet van Tennet, de regionale netbeheerders zelfstandig met hun klanten afspraken kunnen maken voor het transport binnen hun eigen distributie netten.

Geadviseerd wordt in de update van de energie wet een zodanige wijziging door te voeren dat de besluitvorming over netcapaciteit toewijzing op het HS net meer gebalanceerd kan plaatsvinden en ook duidelijk wordt wat de eigen ruimte van distributie netbeheerders is om transport contracten af te sluiten. Dit kan worden geïmplementeerd door de regionale netbeheerders en Tennet als gelijkwaardige partijen hierover afspraken te laten maken, waarbij in de netcode is vastgelegd hoe om te gaan met een eventuele escalatie.

Experimenteer regeling

We zijn op weg naar een energie systeem van de toekomst, duurzaam, betrouwbaar, veilig, ruimtelijk inpasbaar en betaalbaar. We zullen nog veel moeten leren, vooral door “learning by doing”.

Derhalve wordt voorgesteld om in de update van de energiewet het doen van experimenten opnieuw mogelijk te maken en expliciet te benoemen dat experimenten van netbeheerders met energie gemeenschappen hier onder vallen; deze moeten daarbij tevens gezien worden als onderdeel van het faciliterende kader dat volgens EU wetgeving moet worden gecreëerd om de ontwikkeling van energie gemeenschappen te ondersteunen (dit is op 3-12-2024 door de minister in het debat met de eerste kamer ook zo toegezegd).